

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Za:

Uroš Brežan, minister za okolje in prostor,
Danijel Bešič Loredan, minister za zdravje

Kp: župani večjih mest v državi

Ljubljana, 22. september 2022

ODPRTO PISMO: Poziv k reševanju življenj in zaščiti okolja pred onesnaženim zrakom – poziv k podpori predloga o reviziji direktiv EU o kakovosti zunanjega zraka “Ambient Air Quality Directive”

Spoštovani,

7. septembra smo obeležili **mednarodni dan čistega zraka**, danes pa mineva leto dni, odkar je Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) objavila posodobljene [smernice in priporočila o kakovosti zraka](#) (angl. *Global Air Quality Guidelines*) za zmanjševanje mejnih koncentracij glavnih onesnaževal zraka, ki negativno vplivajo na javno zdravje.

Onesnažen zrak predstavlja največje okoljsko tveganje za zdravje ljudi tako globalno kot tudi v Evropi, saj po ocenah letno na globalni ravni povzroči 7 milijonov, v Evropi pa več kot 400.000 prezgodnjih smrti. Samo pri nas vsako leto predčasno izgubi življenje 1800 oseb. Takoj za kajenjem je onesnažen zrak drugi najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na razvoj kroničnih nenalezljivih bolezni in prezgodnje smrti. Velika večina prebivalcev mest EU – kar 97 % – je onesnaženemu zraku vsakodnevno izpostavljena, saj živijo na območju s slabo kakovostjo zraka.

Onesnaženost zraka predstavlja velik problem tudi z vidika varstva narave. [Začetna analiza učinka](#) Evropske komisije v sklopu evropskega zelenega dogovora ocenjuje, da gmotna škoda zaradi vpliva onesnaženega zraka na ekosisteme znaša kar do 54 milijard evrov letno. Mejne vrednosti evtrofikacije so presežene na kar 62 % naravnih območij in na kar 73 % zavarovanih območij Natura 2000 na ozemlju EU.

Podnebni program mreže Plan B za Slovenijo sofinancirata Eko sklad in Ministrstvo za okolje in prostor s sredstvi Sklada za podnebne spremembe. Za mnenja, predstavljena v tem dokumentu, so izključno odgovorni avtorji dokumenta in ne odražajo nujno stališč Ministrstva za okolje in prostor ali Eko sklada j.s.

Stroški, ki nastanejo zaradi onesnaženosti zraka, so v EU ocenjeni na **do 940 milijard evrov letno**, podatki za naši največji mesti – Ljubljano in Maribor – pa kažejo, da zaradi onesnaženega zraka plačamo kar 271 milijonov evrov družbenih stroškov letno. Ti stroški vključujejo zdravstvene stroške, povezane s prezgodnjo smrtjo in boleznimi, ki so posledica onesnaženega zraka, izgubo delovne produktivnosti zaradi izgubljenih delovnih dni in zmanjšanja produktivnosti delavcev, izgubo pridelka, degradacije naravne krajine, ki vpliva na turistični sektor, in škodo na zgradbah.

Takšno povsem nesprejemljivo visoko obremenitev javnega zdravja in okolja zaradi onesnaženosti zraka pa je v veliki meri mogoče preprečiti.

Današnji čas, upoštevajoč pandemijo covid-19, kliče po odločni osredotočenosti na varovanje javnega zdravja in preprečevanje bolezni. Na ravni EU je objava zakonodajnega predloga o reviziji direktiv EU o kakovosti zunanega zraka, ki določa standarde čistega zraka (angl. *Ambient Air Quality Directive*), predvidena za **26. oktober 2022 v okviru svežnja o ničelnem onesnaževanju** (angl. *Zero Pollution Package*). To je edinstvena priložnost, da Svet EU naredi še kako potreben korak naprej glede izboljšanja kakovosti zraka, kar bo vplivalo na zmanjšanje pojavnosti bolezni in prezgodnjih smrti zaradi onesnaženega zraka.

Novo **smernice in priporočila kakovosti zraka, ki jih je SZO objavila septembra lani, v primerjavi s smernicami iz 2005** predlagajo precej nižje mejne koncentracije za glavna onesnaževala zraka, še posebej za trde delce s premerom, manjšim od 2,5 μm ($\text{PM}_{2,5}$). Trdi delci $\text{PM}_{2,5}$ namreč predstavljajo največje breme za javno zdravje v EU. Po novih priporočilih SZO je mejna letna koncentracija 5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, kar je polovica starega priporočila SZO (10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) in kar **petkrat nižja koncentracija od trenutnega standarda EU**, ki znaša 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Drugo izpostavljeno onesnaževalo, ki mu je SZO postavila nove, nižje mejne koncentracije, je dušikov dioksid (NO_2), ki je bil pod drobnogled vzet predvsem zaradi onesnaževanja zraka zaradi prometa. Nova priporočena mejna letna koncentracija znaša 10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, kar je znatno manj v primerjavi s starim priporočilom SZO, ki je znašalo 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Slednje pa še vedno predstavlja mejno vrednost v zakonodaji članic EU.

Podnebni program mreže Plan B za Slovenijo sofinancirata Eko sklad in Ministrstvo za okolje in prostor s sredstvi Sklada za podnebne spremembe. Za mnenja, predstavljena v tem dokumentu, so izključno odgovorni avtorji dokumenta in ne odražajo nujno stališč Ministrstva za okolje in prostor ali Eko sklada j.s.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Spodaj naštete organizacije vas in vse odgovorne pristojne službe pozivamo, da **zdravje ljudi in okolja zaščitite pred posledicami onesnaženega zraka**. Spomnite se še zlasti ranljivih skupin, kot so otroci, nosečnice in kronični bolniki, in v prihajajoči reviziji direktive o kakovosti zunanjega zraka **podprite zavezujoče standarde čistega zraka EU (Ambient Air Quality Directive)**, da bi najkasneje do leta 2030 v celoti izpolnili najnovejša znanstveno podprta priporočila Svetovne zdravstvene organizacije o kakovosti zraka.

Dlje kot bo obstajala vrzel med znanostjo in zakonodajo, dlje bo EU še naprej neuspešna pri preprečevanju prezgodnjih smrti in bolezni, povezanih z onesnaženostjo zraka. Na posledice onesnaženega zraka žal ni imun nihče – ne mi, ne vi.

Najlepša hvala že vnaprej za vašo odločno podporo.

Lep pozdrav,

V imenu delovne skupine okolje-zdravje, ki deluje v okviru Plana B,

Inštitut za zdravje in okolje

Ostali podporniki:

Partnerstvo za okolje in zdravje

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

Mladinsko združenje za trajnostni razvoj

Youth Health Organization